

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

1959 · 50 · 2009

© Министерство на правосъдието на Република България, mjs.bg. Разрешението за повторно публикуване на този неофициален превод е предоставено единствено за целите на включването му в базата данни HUDOC на ЕСПЧ.

© Ministry of Justice of the Republic of Bulgaria, mjs.bg. Permission to re-publish this non-official translation has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪД ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА

ПЕТО ОТДЕЛЕНИЕ

РАЙКОВ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

(Жалба № 35185/03)

РЕШЕНИЕ

СТРАСБУРГ

22 октомври 2009 г.

ОКОНЧАТЕЛНО

22/01/2010

*Решението е окончателно съгласно член 44 § 2 от Конвенцията.
Може да претърпи редакционни промени.*

По делото „Райков срещу България“,

Европейският съд за правата на човека (Пето отделение) в състав :

Пеер Лоренцен (Peer Lorenzen), *председател*,

Ренате Йегер (Renate Jaeger),

Карел Юнгвирт (Karel Jungwiert),

Райт Марусте (Rait Maruste),

Марк Вилигер (Mark Villiger),

Изабел Беро-Льофевр (Isabelle Berro-Lefèvre),

Здравка Калайджиева, *съдии*,

както и г-жа Клаудия Вестердик (Claudia Westerdiek), *секретар на Отделението*,

след провеждане на закрито заседание на 29 септември 2009 г.,

постанови следното решение, прието на горепосочената дата:

ПРОЦЕДУРАТА

1. Делото е образувано по жалба (№ 35185/03) срещу Република България, подадена на 15 октомври 2003 г. в Съда на основание на член 34 от Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи („Конвенцията“) от българския гражданин г-н Милчо Йорданов Райков („жалбоподателя“).

1. Жалбоподателят се представлява от г-н Б. Боев и г-н Й. Грозев, адвокати в София. Българското правителство („Правителството“) се представлява от г-жа С. Димова и г-жа Н. Николова от Министерството на Правосъдието.

2. Жалбоподателят твърди, че не е ползвал служебна адвокатска защита поради непознаване на изискванията на член 6 §§ 1 и 3 (в) от Конвенцията.

3. На 25 януари 2008 г. председателят на Пето отделение съобщава жалбата на Правителството. Като се позовава на възможността, предоставена от член 29 § 3 от Конвенцията, Съдът решава също така да се произнесе едновременно по допустимостта и по съществото на жалбата.

ФАКТИТЕ**I. ОБСТОЯТЕЛСТВАТА ПО ДЕЛОТО**

5. Жалбоподателят е роден през 1962 г. и живее в Търговище.

1. Наказателното преследване срещу жалбоподателя

4. На 29 февруари 2000 г. жалбоподателят, който току-що е изтърпял наказанието си лишаване от свобода за кражба, е арестуван с мотива, че е заподозрян за кражба с взлом, извършена преди няколко дни в град Русе.

5. На 2 март 2000 г. следователят организира разпознаване на извършителя. На собственичката на ограбения апартамент (Д. Л.) е представена група от петима мъже, сред които се намира жалбоподателят. Тя твърди, че е видяла жалбоподателя да излиза от коридора на същия етаж, като уточнява, че го е разпознала „по ръста и по лицето”. Протоколът не включва рубрика с описание, направено от този свидетел преди разпознаването.

6. На 17 март 2000 г. жалбоподателят е привлечен като обвиняем за кражба с взлом и е подложен на разпит. Той заявява, че не желае да ползва адвокатска защита. Освен това той твърди, че не е извършил кражбата и казва, че ще даде обяснения само пред съда.

7. Предварителното разследване се прекратява поради липса на достатъчно доказателства за извършване на въпросната кражба от жалбоподателя.

8. На 17 юли 2000 г. прокурорът постановява възобновяване на разследването с мотива, че има доказателства за това, че лице с името П. И. е извършило кражбата с взлом.

9. На 18 юли 2000 г. Д. Л. отново е разпитана и ѝ представят някои предмети, намерени в апартамента на жалбоподателя.

10. На 19 юли 2000 г. П. И. прави самопризнания. Той обяснява, че се е запознал с жалбоподателя, когато двамата са били в затвора. В края на един домашен отпуск той не се завърнал в затвора, а отишъл при жалбоподателя в Русе. Жалбоподателят наел там апартамент, след това те извършили заедно множество обири, сред които и обира на апартамента на Д. Л. Той твърди също така, че се е страхувал от жалбоподателя и не искал да участва в очна ставка с него.

11. На 27 юли 2000 г. на разпита в съда П. И. дава същите показания. Съдържанието на протокола от този разпит и съдържанието на протокола от разпита на следователя са почти идентични.

12. На 31 юли и на 20 октомври 2000 г. жалбоподателят отново е разпитан и съответно уведомен, че е привлечен като обвиняем като главен извършител на кражба с взлом, представляваща рецидив. Той отказва да даде обяснения и заявява, че не желае да ползва адвокатска защита в досъдебната фаза.

13. Обвинителният акт е съставен на 13 април 2001 г. Жалбоподателят и П. И. са изправени пред окръжния съд за предварително уговорена кражба с взлом, представляваща рецидив, престъпление, което е предвидено и се наказва по член 196, алинея 1 (2) във връзка с член 195, алинея 1 (3, 4, 5), от Наказателния кодекс (параграф 39 по-долу).

14. На 17 май 2001 г. в Районен съд – Русе се провежда съдебно заседание. Жалбоподателят, който отново се намира в затвора, заявява, че желае да ползва служебна адвокатска защита, тъй като не разполага със средства, за да заплати възнаграждение на адвокат по свой избор, и иска делото да бъде отложено. П. И. изразява желание в същата насока с мотива, че не е имал време да наеме адвокат по свой избор.

15. Съдът констатира, че само жалбоподателят е поискал назначаването на служебна защита, но отхвърля това искане с мотива, че назначаването на служебна защита по силата на член 70, алинея 7 от Наказателно-процесуалния кодекс от 1974 г. (параграф 40 по-долу) не е задължително. Делото се разглежда. Д. Л. се конституира като граждански ищец. Явяват се двама свидетели в защита на жалбоподателя.

16. След това председателят на съдебния състав приканва обвиняемите да дадат обяснения. Те отказват и възобновяват исканията си във връзка с назначаването на адвокатска защита. Съдът постановява делото да бъде отложено, но посочва, че ако П. И. не наеме адвокат по свой избор, назначаването на служебна защита на жалбоподателя няма да бъде належащо.

17. Следващото съдебно заседание се състои на 18 юни 2001 г. Жалбоподателят и П. И. настояват съдът да го отложи. Жалбоподателят отново иска да му бъде назначена служебен адвокат.

18. Като се позовава на постановленията от предходното съдебно заседание, съдът отхвърля исканията на обвиняемите и разглежда делото. Жалбоподателят и П. И. отказват да дадат обяснения. Изчитат се показанията на П. И. пред съдия при предварителното разследване (параграф 11 по-горе). Съдът изслушва свидетелите на защитата. Един от тях (С. С.) твърди, че в деня на кражбата жалбоподателят е бил с него в град Попово, а не в град Русе. Друг свидетел (Х. Х.) дава показания в същата посока. Що се отнася до разпознаването, С. С. прави уточнението, че е участвал в групата от петима души, представена на Д. Л. Той подчертава факта, че тя е разпознала жалбоподателя преди всичко по дребния му ръст. Делото се отлага, за да могат обвиняемите да разпитат Д. Л., която отсъства от съдебното заседание.

19. На съдебното заседание от 2 юли 2001 г. Д. Л. потвърждава, че е видяла жалбоподателя на площадката на нейния етаж. Жалбоподателят не желае да я разпита. П. И. обяснява, че е извършил кражбата сам, без помощта на жалбоподателя. Жалбоподателят дава обяснения в същата посока.

20. В съдебното решение, което е постановено същия ден, жалбоподателят и П. И. са признати за виновни за извършването на предварително уговорена кражба с взлом, представляваща рецидив. Жалбоподателят е осъден на осем години лишаване от свобода. Съдът аргументира решението си с показанията на П. И. пред съдия по време

на предварителното разследване, с резултата от разпознаването и с показанията на Д. Л.

21. Жалбоподателят подава жалба през въззивна инстанция. Той подчертава, че при ареста си е бил бит от полицаите, които искали да го принудят да поеме отговорността за голям брой кражби. Той твърди, че разпознаването не е протекло съобразно изискванията на закона, тъй като другите мъже били много по-високи от него, и че Д. Л., придружена от един полицай, го е видяла непосредствено преди самото разпознаване. Той подчертава, че не е живял в апартамента, където полицията е открила някои вещи, принадлежащи на Д. Л., а само го е наел за П. И., който нямал лична карта. Той добавя, че в момента на извършване на кражбата се намирал в друг град. Оплаква се от факта, че не е ползвал служебна адвокатска защита.

22. С постановление от 23 юли 2001 г. Русенският районен съд уведомява жалбоподателя, че трябва да регулира жалбата си в срок от седем дни под заплахата от недопустимост. Конкретно, заинтересованата страна е приканена да уточни съдебната инстанция, към която я подава, както и причините, поради които счита решението за незаконосъобразно. Приканена е също така да посочи евентуалните обстоятелства, изискващи представянето на допълнителни доказателства или, при нужда, своето намерение да не изисква допълнителни доказателства.

23. В жалба, подадена на 1 август 2001 г., жалбоподателят, който тогава е във Варненския затвор, прави някои уточнения. Отново изтъква мотива за отказ да му бъде назначена служебна адвокатска защита. Изисква съдът да призове за свидетел съпругата на един от двамата свидетели от неговата защита, които са били разпитани от Окръжния съд.

24. Съдебното заседание в Русенския окръжен съд се състои на 6 декември 2001 г. Свидетелят, предложен от заинтересованата страна, не е призован да се яви в съда. Съдебното заседание продължава десет минути. Жалбоподателят представя писмо от РПУ – Попово, с което удостоверява, че е бил задържан за двадесет и четири часа на следващия ден след кражбата. По време на дебатите той се оплаква от проведеното разпознаване и подчертава, че има алиби.

25. С решение от 20 декември 2001 г. Русенският окръжен съд намалява наказанието на жалбоподателя на четири години лишаване от свобода и потвърждава обжалваното съдебно решение за останалото. Относно назначаването на служебна адвокатска защита съдът констатира, че двамата обвиняеми не са представили доказателства в подкрепа на твърденията си, че не са в състояние да наемат адвокати по свой избор.

26. На 21 декември 2001 г. жалбоподателят е освободен от Варненския затвор.

27. На 27 декември 2001 г. Русенският окръжен съд изпраща на жалбоподателя официално писмено уведомление за произнесената присъда.

28. На 8 януари 2002 г. това официално писмено уведомление е върнато в канцеларията на съда, тъй като жалбоподателят е напуснал институцията.

29. На 14 януари 2002 г. се изпраща официално писмено уведомление на обявения от жалбоподателя адрес в град Търговище.

30. На 22 февруари 2002 г. официалното писмено уведомление е върнато в канцеларията на съда със забележка, че лице с име М. Д. е заявило, че жалбоподателят не живее на посочения адрес. Формулярът на официалното писмено уведомление не е подписан нито от М. Д., нито от друг свидетел.

31. С постановление от 6 март 2002 г. съдия от окръжния съд констатира, че жалбоподателят вече не се намира в затвора и не е уведомил органите за новия си адрес. Вследствие на това той преценява, че е редно да се приложат разпоредбите за разглеждане на наказателно производство в отсъствие на обвиняемия и заявява, че срокът за обжалване в Касационния съд вече е изтекъл.

2. Опитите на жалбоподателя да бъде разгледана неговата касационна жалба

32. През май 2002 г. жалбоподателят отново е арестуван и задържан за двадесет и четири часа в рамките на друго предварително разследване срещу него. На 2 юли 2002 г. той е уведомен от полицията, че решението на Окръжния съд е било произнесено и е придобило силата на пресъденото нещо. След това жалбоподателят е преместен в Плевенския затвор.

33. На 22 юли 2002 г. заинтересованото лице изпраща жалба в Русенския окръжен съд, с която моли за разрешение да обжалва решението в Касационния съд и представя накратко мотивите, които има намерение да предостави на вниманието на върховния съдебния орган.

34. На 18 септември 2002 г., като се позовава на постановлението си от 6 март 2002 г., Окръжният съд обявява недопустимостта на жалбата на жалбоподателя с мотива, че законоустановеният срок е изтекъл. Съдът уточнява, че постановлението може да бъде „оспорено пред Върховния касационен съд в срок от петнадесет дни”. Жалбоподателят изпраща жалба директно до Върховния касационен съд. В отговора на Върховния касационен съд е посочено, че жалбата трябва да бъде подадена до него посредством съда, който е произнесъл обжалваното съдебно решение.

35. На 5 ноември 2002 г. на основание на член 166 от Наказателно-процесуалния кодекс от 1974 г. (НПК от 1974 г.), който понастоящем е

отменен, жалбоподателят моли председателя на Русенския окръжен съд да му даде нов срок за подаване на касационна жалба.

36. Съдебното заседание в Русенския окръжен съд се състои на 16 януари 2003 г. Жалбоподателят заявява, че не желае да ползва адвокатска защита пред тази съдебна инстанция. Той твърди, че наистина е живял на адреса в град Търговище, посочен от него по време на въпросното наказателно производство.

37. С постановление от същия ден Окръжният съд отхвърля жалбата. Той счита, че заинтересованото лице не е уведомило органите, че вече не живее на адреса, на който е изпратено второто официално писмено уведомление. Освен това съдът твърди, че жалбоподателят не е подал жалбата си на основание член 166 от НПК от 1974 г. в законоустановения срок, т.е. седем дни от момента, в който престават да действат причините за пропускане на срока за подаване на жалбата в Касационния съд.

38. Жалбоподателят оспорва това постановление пред Върховния касационен съд. С решение от 22 май 2003 г. Върховният съд отхвърля жалбата с мотива, че данните в досието не навеждат на извода, че той е пропуснал да подаде касационна жалба по уважителни причини.

II. ПРИЛОЖИМО ВЪТРЕШНО ПРАВО И ПРАКТИКА

1. *Наказанието на жалбоподателя*

39. На основание на член 196, алинея 1 (2), във връзка с член 195, алинея 1 (3) от Наказателния кодекс, предварително уговорената кражба с взлом, представляваща рецидив, се наказва с присъда от три до петнадесет години лишаване от свобода.

2. *Служебна адвокатска защита*

40. Член 70, алинея 1 от НПК от 1974 г., който понастоящем е отменен, постановява следното:

„Участието на защитник в наказателното производство е задължително, когато: (...)

3. делото е за престъпление, за което се предвижда лишаване от свобода не по-малко от десет години лишаване от свобода (...)

5. интересите на обвиняемите са различни и един от тях има защитник (...)

7. (нова разпоредба, ДВ № 70 от 1999 г.) обвиняемият не е в състояние да заплати адвокатско възнаграждение, желае да има служебен защитник и интересите на правосъдието го налагат.”

Според практиката на Върховния касационен съд обвиняемият, който не е в състояние да заплати адвокатско възнаграждение и желае да му бъде назначена служебна защита, трябва да направи изрично ясно заявление за целта. При отсъствие на такова съдът не е длъжен да

приложи член 70, алинея 1 (7) (Решение № 372 от 08.06.2004 г. по н. д. № 1002/2003 г., Решение № 171 от 26.03.2002 г. на ВКС по н. д. № 57/2002 г., III н. о., Решение № 415 от 10.10.2002 г. по н. д. № 301/2002 г.).

В едно по-старо свое решение Върховният касационен съд преценява също така, че не е достатъчно обвиняемият да заяви, че иска да му бъде назначен служебен защитник. Необходимо е и да посочи обстоятелствата, които го възпрепятстват да назначи адвокат по свой избор (Решение № 546 от 06.10.1999 по н.д. № 484/1999 г.).

При все това в две по-нови свои решения Върховният касационен съд преценява, че обвиняемите не са длъжни да представят доказателства за своето финансово състояние, освен ако не са поискани такива от компетентния съд, и то при хипотезата, че това не може да бъде установено въз основа на досието (Решение № 509 от 14.11.2001 г. по н. д. № 463/2001 г., Решение № 70 от 10.02.2004 г. на ВКС по н. д. № 686/2003 г., I н. о.).

3. Връчване на призовки, становища и документи (член 158 и член 160 от НПК от 1974 г., член 178 и член 180 от новия Наказателно-процесуален кодекс)

41. По принцип призовките, становищата и документите трябва да бъдат връчени на заинтересованата страна от служител на съда, орган на предварителното разследване, общината или кметството (член 158 et 160, алинея 1, от НПК от 1974 г.). Ако заинтересованата страна отсъства, документите могат да се връчат срещу подписана разписка на други лица, като членове на семейството, домоуправителя, портиера, съсед или съквартирант (член 160, алинея 2, на НПК от 1974 г.). Лицето, което приема да получи документите, поема задължението да ги връчи на заинтересованата страна (член 160, алинея 5 от НПК от 1974 г.). Ако получателят или лицата визирани по-горе откажат да се подпишат, това трябва да бъде указано писмено, и верността на забележката трябва да бъде потвърдена с подписа на свидетел (член 160, алинея 3, от НПК от 1974 г.).

Текстовете на член 158 и член 160 от НПК от 1974 г. са възпроизведени в подобен вид в член 178 и член 180 от новия Наказателно-процесуален кодекс.

4. Молбата за определяне на нов срок (член 166 от НПК от 1974 г.)

42. Върховният касационен съд счита, че ако заинтересованата страна не е спазила законоустановения срок по обективни причини, като грешка или пропуск от страна на съдебната администрация или пощата, тя трябва да подаде молба за възстановяване на срока, тъй като тези обстоятелства не могат да бъдат взети под внимание при разглеждане на жалбата срещу постановлението за недопустимост

(Решение № 337 от 17.05.2003 по н.д. 848/2002г., Решение № 126 от 12.03.2004 г. по н.д. 728/2003 г.).

По принцип тази молба се подава в срок от седем дни от момента, в който престават да действат уважителните причини за пропускане на срока за подаване на жалбата от заинтересованата страна (член 166, НПК от 1974 г.). Върховният касационен съд преценява, че този срок не е изтекъл, ако заявлението е подадено в рамките на процедурата за оспорване на постановлението за недопустимост (Решение № 337 от 17.05.2003 по н.д. 848/2002 г.) или след отхвърляне на жалбата (Решение № 126 от 12.03.2004 г. по н.д. 728/2003 г.).

ПРАВОТО

I. ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 6 §§ 1 И 3 (в) ОТ КОНВЕНЦИЯТА

43. Жалбоподателят твърди, че е налице нарушение на правото му на служебна адвокатска защита, предвидено в член 6 §§ 1 и 3 (в) от Конвенцията :

„Всяко лице, при решаването на правен спор относно неговите граждански права (...) или основателността на каквото и да е наказателно обвинение срещу него, има право на справедливо (...) гледане на неговото дело от (...) съд, създаден в съответствие със закона.

(...)

3. Всяко лице, обвинено в извършване на престъпление, има минимум следните права :

(...)

(в) да се защитава лично или да ползва адвокат по свой избор; ако не разполага със средства за заплащане на адвокат, да му бъде предоставена безплатно служебна защита, когато го изискват интересите на правосъдието“

44. Правителството се противопоставя на тази теза. То преценява, че жалбоподателят не е изчерпил вътрешноправните средства за защита, тъй като е закъснял с подаването на касационната жалба. То преценява също така, че заинтересованата страна е изцяло отговорна за това, че не е получила второто официално писмено уведомление.

45. Жалбоподателят поддържа тезата, че не е бил надлежно уведомен за присъдата, произнесена от второинстанционния съд. Той твърди, че е живеел на адреса, на който е изпратено второто официално писмено уведомление, но по-малко месец след като излязъл от затвора, не всички негови съседи са знаели, че се е прибрал у дома. Той твърди, че вътрешното законодателство предвижда различни начини за официално уведомление за издадена присъда на отсъстващо лице и е трябвало тази задача да бъде възложена на съдебен

изпълнител, който да прецени най-подходящия начин за нейното изпълнение в дадените обстоятелства. Според жалбоподателя служителят на съда, отговарящ за неговото уведомление, трябвало да се опита да намери домоуправителя или да се допита до полицията, за да провери истинността на адреса; трябвало да го потърси отново на адреса по друго време. В допълнение той подчертава, че член 160, алинея 3 от НПК от 1974 г., който е в сила към съответния период, изисква отказът на съседката да му връчи официалното писмено уведомление да бъде подписан от друго лице. Той счита, че при тези обстоятелства съдът няма основание да твърди, че е закъснял с подаването на касационната жалба и да отхвърля молбата му за възстановяване на срока.

А. Допустимост

46. Съдът припомня, че според общопризнатите правила на международното право, преди да сезира международен съд, заинтересованата страна трябва да изчерпи вътрешноправните средства за защита, гарантирани от националното законодателство, които осигуряват ефективно и достатъчно поправяне. Освен това жалбоподателят трябва да изчерпи всички възможности, за да постигне удовлетворение на молбата си (вж. *Флоке срещу Германия (Floquet c. Allemagne)* (реш.), № 50215/99, 9 февруари 2006 г., с референциите цитирани по-горе).

47. При все това Съдът напомня, че правилото на изчерпване на вътрешноправните средства за защита не се прилага автоматично и няма абсолютен характер; трябва да се следи за неговото спазване, като същевременно се взимат предвид обстоятелствата по делото (*Ван Остервийк срещу Белгия (Van Oosterwijck c. Belgique)*, 6 ноември 1980 г., § 35, серия А № 40). И така член 35 § 1 трябва да се прилага с известна гъвкавост и без излишна формалност (вж., наред с други, *Анкерл срещу Швейцария (Ankerl c. Suisse)*, 23 октомври 1996, § 34, *Сборник на решенията 1996-V*). Това означава, че Съдът трябва да прецени реалистично не само жалбите, предвидени на теория в правната система на съответната договаряща страна, но също така и контекста, в който става самото обжалване, както и личното положение на жалбоподателя; след това трябва да се прецени дали при съществуващите обстоятелства жалбоподателят наистина е направил всичко, което разумно може да се очаква от него, за да изчерпи вътрешноправните средства за защита (делото *Аксой срещу Турция (Aksoy c. Turquie)*, 18 декември 1996 г., § 53, *Сборник 1996-VI*). Освен това трябва да се разгледа въпросът за спазването на това правило в светлината на поставената цел: да се осигури на договарящите страни възможност за предотвратяване или поправяне на твърдени нарушения

срещу тях, преди да бъде сезиран Съдът (делото *Гнаоре срещу Франция (Gnahoré c. France)*, № 40031/98, § 46, ЕСПЧ 2000-IX).

48. С оглед на обстоятелствата Съдът преценява, че при изпълнение на процедурата по официално уведомление вътрешните органи не са положили необходимото старание за ефективно ползване на правата, гарантирани от член 6 (вж., *mutatis mutandis*, делото *Колоца срещу Италия (Colozza c. Italie)*, 12 февруари 1985 г., § 28, серия А № 89). Според Съда, независимо от това, че М. Д. живее на посочения от жалбоподателя адрес, неподписаното изявление не означава недвусмислено, че заинтересованата страна е променила адреса си и с поведението си се е отказала от обжалване на съдебното решение пред върховната съдебна инстанция. Той напомня, че относно отказа от правата, гарантирани в член 6, като правото на достъп до съд, обвиняемият не носи тежестта на доказване (вж., *mutatis mutandis*, делото *Сейдович срещу Италия (Sejdovic c. Italie)* [ГК], № 56581/00, § 88, ЕСПЧ 2006-II).

49. Съдът счита, че като подава касационната жалба малко по-късно от датата, на която е узнал за въпросното съдебно решение, жалбоподателят е ползвал по обичайния начин вътрешноправните средства за защита.

50. Заинтересованата страна е ползвала и възможността, която ѝ предоставя вътрешното право за подаване на молба за възстановяване на срока. Съдът преценява, че тя е ползвала средствата за защита в рамките на правния ред в България за обжалване пред върховната съдебна инстанция, и е направила всичко, което разумно може да се очаква от нея, за да могат вътрешните органи за поправят твърдяното нарушение.

51. Накрая Съдът констатира, че оплакването не е явно лишено от правно основание по смисъла на член 35 § 3 от Конвенцията. Няма мотиви за недопустимост. Следователно то трябва да бъде обявено за допустимо.

В. По същество

52. Жалбоподателят съобщава факта, че независимо от изразеното желание не е ползвал служебна адвокатска защита, че делото е сложно от гледна точка на фактите и на правото, че наказанието, предвидено от закона, е тежко, и че съдът е знаел, че той не е в състояние да заплати възнаграждение на адвокат по свой избор. Той подчертава, че е имал нужда от правна помощ, още повече че е с ниска образователна степен, представител е на ромското малцинство и има предишни присъди, което го излага на повишен риск от дискриминационно наказание. Вътрешните органи не взимат предвид тези обстоятелства и пропускат да разгледат неговите искания съобразно изискванията на Съда за правото на служебна адвокатска защита.

53. Позовавайки се на делото *Падалов срещу България (Padalov c. Bulgarie)* (№ 54784/00, 10 август 2006 г.), жалбоподателят твърди, че задължението на държавата да гарантира на всеки обвиняем справедлив процес включва имплицитно задължението на вътрешните органи да уведомяват обвиняемите за възможността да ползват служебна адвокатска защита и за необходимите постъпки за целта. Той счита, че съзнавайки трудностите, с които той би се сблъскал в организацията на защитата си, органите е трябвало да имат по-активно поведение за преодоляване на пречките за ефективно упражняване на правото на защита. Те обаче са останали пасивни и не са го уведомили за процедурата за ползване на служебна адвокатска защита. Накрая жалбоподателят счита, че в България няма добре установена процедура по назначаването на служебна адвокатска защита на неплатежоспособни лица.

54. От своя страна Правителството твърди, че жалбоподателят е уведомен още на фазата на предварителното разследване за правото му на служебна адвокатска защита. Тогава той е заявил, че не желае да ползва адвокат и е решил да не дава обяснения. Що се отнася до искането за назначаване на служебен адвокат по време на съдебното заседание, Правителството преценява, че то е отхвърлено основателно от районния съд. Всъщност делото не е сложно от правна гледна точка, тъй като фактите са ясно установени от събраните по време на следствието доказателства, като самопризнанията на другия обвиняем и показанията на Д. Л. Освен това жалбоподателят не е подновил искането си за назначаване на служебен адвокат пред окръжния съд. Вследствие на това, дори и съдът да не е разгледал финансовото му положение, не са игнорирани правата му, гарантирани от член 6 §§ 1 и 3 (в).

55. Съдът напомня, че в системата на Конвенцията правото на обвиняемия на безплатна служебна адвокатска защита представява един от елементите, гарантиращи справедлив наказателен процес (*Артико срещу Италия (Artico c. Italie)*, 13 май 1980 г., § 33, серия А № 37). Член 6 § 3 в) поставя две условия за ползването на това право. Първото е обвиняемият да „не е в състояние да заплати адвокатско възнаграждение” и да „желае да има служебен защитник”. Второто е да се провери дали „интересите на правосъдието налагат” разрешаването на служебна адвокатска защита.

56. Правителството не оспорва, че жалбоподателят отговаря на първото от тези условия. Когато изявява желание за назначаването на служебен адвокат, заинтересованото лице отново е задържано, след като е било на свобода през сравнително кратък период от време, в което твърди, че е било безработно.

57. Относно второто условие, за да реши този въпрос, един от доводите, които Съдът трябва да вземе предвид, е евентуалната тежест на наказанието и сложността на делото. Редно е да се подчертае, че

когато има опасност от лишаване от свобода, интересите на правосъдието налагат назначаването на служебен защитник (*Куаранта срещу Швейцария (Quaranta c. Suisse)*, 24 май 1991 г., §§ 32 – 34, серия А № 205; делото *Бенам срещу Обединеното кралство (Benham c. Royaume-Uni)*, 10 юни 1996 г., §§ 60 и 61, *Сборник 1996-III*).

58. Съдът констатира, че жалбоподателят е можел да получи наказание от три до петнадесет години затвор и в крайна сметка е бил осъден на четири години лишаване от свобода. Към строгото наказание се добавят и относителните трудности при установяване на фактите, тъй като П. И. е повторил самопризнанията си от предварителното разследване, когато жалбоподателят твърди, че не е участвал във въпросната кражба. Възникват и въпроси, свързани с прилагането на разпоредбите за рецидива и предварителното уговаряне, както и с признаването на валидността на някои следствени мерки като разпознаването. Положението се усложнява още повече от ниската образователна степен на заинтересованата страна. Сложността изглежда явна, като се имат предвид трудностите, с които заинтересованата страна се е сблъскала при подаване на жалбата.

59. Следователно второто условие, предвидено в член 6 § 3 (в) е изпълнено.

60. Според Правителството жалбоподателят не е направил това, което зависи от него, за да ползва служебна адвокатска защита. То подчертава, че на фазата на предварителното разследване жалбоподателят е заявил, че не иска адвокат и е пропуснал да повтори искането си за назначаване на служебен адвокат пред окръжния съд.

61. Съдът напомня, че нито буквата, нито духът на член 6 от Конвенцията могат да попречат на лицето да се откаже по собствено желание, изрично или мълчаливо, от правото си на служебна адвокатска защита (вж., *mutatis mutandis*, делото *Квиатковска срещу Италия (Kwiatkowska c. Italie)* (реш.), № 52868/99, 30 ноември 2000 г. и по-скоро, делото *Sejdovic срещу Италия [GC]*, № 56581/00, § 86, ЕСПЧ 2006-...). Отказът трябва да бъде недвусмислен и да не противоречи на никакъв значим обществен интерес.

62. Съдът отбелязва, че към съответния момент вътрешното законодателство вече е предвиждало възможност за назначаване на служебен защитник при такива обстоятелства (параграф 40 по-горе), но компетентните вътрешни органи отхвърлят желанието на заинтересованото лице.

63. Независимо че Договарящите страни имат голяма свобода в избора на собствени средства с цел съдебните им системи да отговарят на изискванията на член 6, Съдът е длъжен да проучи дали е постигнат изисквания от Конвенцията резултат (вж., наред с други, делото *Меденика срещу Швейцария (Medenica c. Suisse)*, № 20491/92, § 55, ЕСПЧ 2001-VI).

64. Съдът отбелязва, че районният съд отхвърля исканията на жалбоподателя със слабо мотивирани постановления, като се позовава предимно на интересите на правосъдието (параграфи 15, 16 и 18 по-горе). От гледна точка на мотивите, той не е разгледал по закон финансова ситуация жалбоподателя, нито е поискал привеждането на доказателства, свързани с източниците на приходи. Окръжният съд просто отбелязва в мотивите на своето решение, че обвиняемите не са представили доказателства, че не са в състояние да заплатят назначаването на адвокати по свой избор.

65. Според Съда, подходът и на ранния, и на окръжния съд е несъвместим с тяхното задължение да разгледат искането на жалбоподателя съгласно цитираните по-горе принципи (параграфи 55, 57 и 63 по-горе); той не съответства и на ролята на вътрешните органи като гарант за справедлив процес (вж., *mutatis mutandis*, делото *Кускани срещу Обединеното кралство (Cuscani c. Royaume-Uni)*, № 32771/96, § 39, 24 септември 2002 г.). Нищо не навежда на мисълта, че жалбоподателят е знаел или че е трябвало да знае какви документи трябва да приложи към заявлението си назначаване на служебен адвокат (вж., *mutatis mutandis*, делото *Падалов*, цитирано по-горе, §§ 52 – 54). Няма основание да се упрекне заинтересованата страна, че не е подала ново заявление за назначаване на служебен адвокат в окръжния съд, тъй като тя е изявявала многократно желание за това пред районния съд и е записала този мотив в жалбата си.

66. С оглед на това Съдът счита, че жалбоподателят е направил това, което може да се очаква от него, за да упражни правото си на служебна адвокатска защита. Като се имат предвид строгостта на наказанието, което може да му бъде наложено, и сложността на приложимото законодателство, Съдът счита, че в името на справедливия процес интересите на правосъдието налагат заинтересованата страна да ползва безплатна служебна защита в рамките на наказателното производство срещу нея.

67. С оглед на тези съображения Съдът стига до заключението, че е налице нарушение на член 6 §§ 1 и 3 (в) от Конвенцията.

II. ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 6 § 3 (г) ОТ КОНВЕНЦИЯТА

68. Жалбоподателят твърди, че е налице нарушение на правото му да разпита или да изисква бъдат разпитани свидетели, като се мотивира, че не е присъствал на разпита на другия обвиняем по време на предварителното разследване.

Той се позовава на член 6 §§ 1 и 3 (г) от Конвенцията.

69. Съдът отбелязва, че нито § 3 (г) на член 6, нито принципът на участието на разпит и на изискването за разпит на свидетели при същите условия в § 1 на същата разпоредба дават право на обвиняемия

да присъства на всички разпити, организирани от органите на следствието. Съгласно член 6 §§ 1 и 3 (г) на обвиняемия трябва да се осигури адекватна и достатъчна възможност да оспори показание на свидетел срещу него, както и да разпита свидетеля по време на даване на показанията или по-късно (вж., наред с други, делото *Костовски срещу Нидерландия (Kostovski c. Pays-Bas)*, 20 ноември 1989 г., § 41, серия А № 166).

70. Съдът констатира, че дори и П. И. да е бил разпитан на фазата на досъдебното разследване в отсъствие на жалбоподателя, и да е направил самопризнания, към които да се е върнал по-късно, то той също така се е явил пред районния съд и в крайна сметка е дал обяснения пред тази инстанция (вж. на противоположно основание *Лука срещу Италия (Lucà c. Italie)*, № 33354/96, § 13 и §§ 42 – 44, ЕСПЧ 2001-II). Нищо не показва, че жалбоподателят не е имал възможност да го разпита и при желание да оспори съдържанието на направените показания по време на предварителното разследване съгласно изискванията на член 6 §§ 1 и 3 (г).

71. Съдът напомня, че правата на защита са ограничени по несъвместим начин с гаранциите на член 6, когато съдебното решение е основано единствено и в определяща степен на показанията на едно лице, което обвиняемият не е могъл да разпита или което не е могло да бъде разпитано нито на фазата на разследването, нито по време на дебатите (*Лука*, цитирано по-горе, § 40). Тъй като не става въпрос за такъв случай, фактът, че Районен съд – Русе е прочел на съдебното заседание предишните показания на П. И. и е основал решението си на същите, не се преценява като несъвместим с разпоредбите, посочени от жалбоподателя.

72. Следователно това оплакване е явно лишено от правно основание и трябва да бъде отхвърлено в приложение на член 35 §§ 3 и 4 от Конвенцията.

III. ПРИЛОЖИМОСТ НА ЧЛЕН 41 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

73. По силата на член 41 от Конвенцията,

„Ако съдът установи, че е имало нарушение на Конвенцията или на Протоколите към нея и ако вътрешното право на Високодоговарящата страна допуска само частично обезщетение за последиците от това нарушение, Съдът присъжда, ако това е необходимо, справедливо удовлетворение на потърпевщата страна.“

A. Вреди

74. Жалбоподателят претендира да му се изплати сумата от 6 000 евро (EUR) като обезщетение за понесени неимуществени вреди.

75. Правителството преценява претенциите на жалбоподателя като прекомерни.

76. Съдът преценява, че трябва да се изплатят на жалбоподателя 1 500 EUR обезщетение за понесени неимуществени вреди, като към нея се добавят всички дължими данъци.

Б. Разноски

77. Жалбоподателят претендира да му се изплати също така сумата от 3 290 EUR за възстановяване на разноските по делото. Той определя тази сума като възнаграждение за положения от неговите адвокати труд, който възлиза на четиридесет и седем часа, и иска тя да бъде изплатена от Съда директно на тях.

78. Правителството счита, че възнаграждението от 70 EUR на час е прекалено високо в сравнение с обичайното възнаграждение на адвокатите в България. То твърди също така, че 16-те часа, които един от представителите на защитата е отделил за пътуване, не би трябвало да се оценяват като квалифициран труд за правни услуги.

79. Съгласно практиката на Съда всеки жалбоподател има право на възстановяване на разноските само дотолкова, доколкото е доказал, че те са понесени действително и са необходими, и разумни по своя размер. В случая с оглед на представените документи и горепосочените критерии, Съдът преценява за разумна и постановява изплащането на сумата от 2 730 EUR за всички разходи общо, като към нея се добавят всички дължими данъци.

С. Лихва за забава

80. Съдът счита за уместно лихвата за забава да се основава на лихвения процент по пределното кредитно улеснение на Европейската централна банка, към който следва да се добавят три процентни пункта.

ПО ИЗЛОЖЕНИТЕ СЪОБРАЖЕНИЯ СЪДЪТ ЕДИНОДУШНО

1. *Обявява* жалбата за допустима за понесена неимуществена вреда поради липса на дължимата служебна адвокатска защита и за недопустима в останала ѝ част;

2. *Постановява*, че е налице нарушение на член 6 § 3 (в) от Конвенцията;

3. *Постановява следното*:

а) да изплати на жалбоподателя в рамките на три месеца от датата, на която решението влезе в сила в съответствие с член 44 § 2 от Конвенцията, следните суми, които да бъдат обвърнати в български лева по курса, приложим към датата на плащането им:

i. 1 500 EUR (хиляда и петстотин евро) плюс всички данъци, които могат да бъдат наложени, за неимуществени вреди,

ii. 2 730 EUR (две хиляди седемстотин и тридесет евро) плюс всички данъци, които могат да бъдат наложени на жалбоподателя, за разноси, която сума да се внесе по банкова сметка, посочена от адвокатите на жалбоподателя;

б) от датата на изтичане на гореспоменатия срок до изплащането се дължи проста лихва върху горепосочената сума в размер, равен на ставката на пределното кредитно улеснение на Европейската централна банка по време на просрочения период, плюс три процентни пункта;

4. 4. *Отхвърля* претенцията за справедливо обезщетение за разликата.

Изготвено на френски език и оповестено писмено на 22 октомври 2009 г. съгласно член 77 §§ 2 и 3 от Правилника на Съда.

Клаудия Вестердик
Секретар

Пеер Лоренцен
Председател